

EUROPEAN UNION

EUROPEAN REGIONAL DEVELOPMENT FUND

INVESTING IN YOUR FUTURE!

GOVERNMENT OF ROMANIA

GOVERNMENT OF BULGARIA

**PROJECT “DANUBE - I CAN HEAR YOU
AND I WILL NOT FORGET YOU,
I CAN SEE YOU AND I WILL REMEMBER YOU,
I CAN RECREATE YOU AND I CAN UNDERSTAND YOU”**

**STUDY ON THE DEVELOPMENT
OF EMBROIDERY IN THE CROSS
BORDER REGION DURING
DIFFERENT ERAS -
PREHISTORY, ANTIQUITY,
MIDDLE AGES, MODERN TIMES
AND MODERN AGE**

www.interregrobg.eu

The content of this material does not necessarily represents the official position of the European Union.

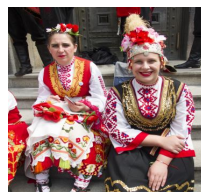
ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

ПРОЕКТ „ДУНАВ - МОГА ДА ТЕ ЧУЯ И НЯМА ДА ТЕ ЗАБРАВЯ, МОГА ДА ТЕ ВИДЯ И ЩЕ ТЕ ЗАПОМНЯ, МОГА ДА ТЕ ПРЕСЪЗДАМ И ДА ТЕ РАЗБЕРА”

Проучване за развитието на
бродерията като занаят в
трансграничния регион през
различните епохи -
Праистория, Древност,
Античност, Средновековие,
Ново време и Съвременна
епоха

www.interregrobg.eu

Съдържанието на този материал не представлява непременно официалната позиция на Европейския съюз.

I. Шевовите и бродериите, винаги актуална концепция.

Изкуството на иглата и конеца.

Шевовите са занаят, който облагородява румънските дамски ризи, мъжките ризи, полите, елците, сукманите, покривките, шаловите, пердетата и др. Шевовите изкарват наяве спецификата на дадена област или етнографски ареал, съчетавайки художественото усещане на създателя с практическата необходимост.

Орнаментиката чрез шев е занаят, който използва широк набор от точки, пришити на повърхността на платното, точки, зашита, след издърпване на основните конци и точки, зашита, чрез употребата на пайети и мъниста.

Бродериите и те са декоративен занаят - разбит шев по преброени конци. Шевовите и бродериите са занаяти за украсяване на текстил, дори и кожа, използвани при изработването на предметите за носите и обекти от домакинството.

В категорията на занаята бродиране и шев може да бъде включено и изкуството за правене на кожуси, изработени или чрез работа директно върху кожата (виж кожуха от Въдастра) или чрез добавяне чрез зашиване или залепване върху повърхността на кожите на отделно реализирани елементи, или чрез замяна на традиционните кожи с шаяк или други тъкани, върху които може да се бродира. Разнообразието на кожусите се дължи на специфичните елементи на областта или на местността, където се изработва съответния кожух, от подготовката и въображението на кожухаря.

Декоративните елементи и хроматичността разграничават тези занаяти от една област в друга, запазвайки уникалността.

Кратка история на шевовите и бродериите

Вкусът за красиво, умението и талантът са си казали думата при шевовите и бродериите, които са украсявали частите от народната носия (мъжки и дамски ризи) и интериорния текстил (кърпи, шалове, покривки). Сред обектите на носията, ризите и кърпите за глава, тъкани от памук, са били украсявани с майсторски пришита декорация на първи етап, а по-късно през XIX век, получената чрез шев или бродерия декорация, се простира и при другите споменати категории.

Шевът е бил най-добре познатият процес при изпълнението на различни мотиви: свързване на повърхността на платното на точките, пришити след издърпване на основните конци на платното. В същата категория са включени и функционалните шевове, използвани, за присъединяване на листата на платното или за обкантването им.

Друг етап от развитието е появата на шевовите, използвани в осъществяването на декорация. Произходът на бродерията може да бъде датиран преди Христа. Това изкуство се осъществявало ръчно, като жените са се занимавали с тази стара по традиция професия, която научавали от най-ранна възраст. Едно от най-представителните разклонения на декоративните изкуства е религиозната бродерия, първоначално разработена по славяно-византийски модели и техника.

Бродериите, както и платовете, имат няколко етапа на развитие. Липсата на писмени доказателства за старите бродерии, до XV век, само пречи на научните изследвания. Много е вероятно обаче между XI и XIV век да са протичали важни етапи в развитието на бродерията.¹

¹ Марияна Стурзу - „Науката за златния конец“, 13 февруари 2012 г.

Суровини и техники на работа

Суровините, използвани в изкуството на шева и бродерията, са платове, изработени домашно чрез тъканно инженерство, или търговски (етамин, канаваца, аба и други), бродирани с конци с различна дебелина и цветове. Суровината се е избирала в зависимост от дестинацията на продукта, който се е желал да се получи. Трябва да се отбележи, че за изделия от народното творчество обикновено се препоръчват суровини от естествени влакна: памук, лев, коноп, коприна, вълна. Като работни инструменти се използват ножици, игла и в някои случаи гергеф. Шивашкият занаят се ограничава до изработването на продукти, като дамски ризи, мъжки ризи, поли, елечи, сукмани, покривки, забрадки, пердета и т.н.

Занаятът бродиране е естетическо, декоративно допълнение към всеки продукт, занаят, практикуван с умелост, сръчност и талант от повечето домакини. Декоративните елементи, направени чрез изкуството бродерия придават основната характеристика на даден продукт, за етнографската област.

Разположението на орнаментите, цветовата комбинация, е тясно свързано с предназначението на всеки продукт. Орнаменталните народни мотиви, специфични за всеки продукт, са подредени според определени правила, предавани от поколение на поколение.

Представително в изкуството на бродерията са съставните части на народната носия, женски ленени ризи, поли, мъжки ризи, кожухчета, продукти, съдържащи богата украса, подредена по определени правила. Например, една и съща украса се появява по гърдите и ръкавите, украса, разпределена по известна схема: вземо, къдрица и шевици. Всички тези декоративни елементи на декора се осъществяват чрез бродерия с игла, като накрая се стига до композиции с изключителен финес, в които изществото е най-очевидният признак. За общата красотата на тези части от носии допринася колоритът бяло върху бяло, което доказва перфектна трезвост и елегантност. С появата на цветния конец (началото на XIX в.) мотивите се отличават показателно без рязкости или неприятни струпвания. Интериорната бродерия на платовете (покривки, калъфки за възглавници, кърпи и т.н.) са в съответствие с местоположението на орнаментите на определени правила: орнаменталните мотиви се появяват разположени или като кенар, който обкантва плата, или групирани в ъглите, създавайки хармоничен баланс.

II. Кратка история

II.1. Праистория и античност

Праисторическите култури в българските земи включват неолитната култура Хаманджия и културата Винка (6-3 век пр. Хр.), енеолитната култура Варна (5 век пр. Хр.) и епохата на бронзовата култура Езро. Хронологията Караново служи като шаблон за праисторията на целия регион на Балканите. Културата Хаманджия е неолитна култура от IV-II хил. пр. Хр., кръстена на старо село Хаманджия в областта Истрия, Добруджа, днес село Бая, окръг Тулча. Тази култура е развита на днешната румънска територия и в една късна фаза на българска територия (в област Варна и Бургас) и спорадично на североизток от Дунав.

Пую Хашоти, професор от катедрата по археология, древна универсална история и история на румънците към Факултета по история и политически науки в Университета «Овидиус» Констанца, в своя труд «Неолитната епоха в Добруджа», публикуван в Констанца през 1997 г., твърди, че тази култура възниква на територията на Добруджа, по произход е източно средиземноморска, развива се в течение на втората половина на V хилядолетие пр. Хр. и началото на следващото хилядолетие, и е разделена на няколко етапа: най-ранният етап на проява на

културата Хаманджия е кръстен Меджидия, бидейки съвременен с напредналите етапи на културата Дудещ; средният етап на културата Хаманджия се нарича Головица и е съвременен с фазата на Болинтиняну на културата Боян; следващите етапи са късният енеолит, като Чямурлия и Мангалия.

Книгата «История на Румъния», Том I (Наследството на древните времена), отпечатана в Енциклопедичното издателство в Букурещ през 2001 г. отбелязва, че хората в общността Хаманджия са се занимавали с лов, риболов, но и растениевъдство или животновъдство. Произвеждали са си и керамични съдове.

Характеристика на културата Хаманджия е керамиката. Повечето съдове, принадлежащи към тази култура, са направени от паста (глина), смесена с натрошени черупки или фин пясък. Специалистите определят дори и два етапа на културата Хаманджия: първият етап е представен от керамика с по-ниско качество, примитивно украсена с барботина², а във втория етап имаме керамика изработена от финна паста с черен цвят, с гладка полирана повърхност.

Най-разпространените форми на културата Хаманджия са съдовете с цилиндрична шийка и изпъкнал корем, паници, купи, чаши, и т.н. Най-честият начин на украсяване на тези съдове се състои в украсяване с барботина през разрези или инкрустации с бяла материя и много рядко жълта.

Керамичните фигурки (идоли) са представени като цяло от женски фигурки, те са много по-многобройни в сравнение с други цивилизации на средния неолит в Румъния и на Балканския полуостров. В рамките на керамичните фигурки имаме два вида идоли, а именно: изправени идоли и седнали идоли. За представителна за тази култура се счита статуята на мъж в седнало положение, наречена "Мислителят" и открита в Черна вода. Мислителят от Черна вода (не е единствената известна статуя по рода) е станала известна с името "Мислителят от Хаманджия".

Мислителят от Хаманджия е на практика комплекс от две статуи: Мислителят и съпругата му. Мислителят е човек, седнал на столче, съответното столче е много добра реплика на неолитните каменни столчета. Мъжът е поставил лакти на коленете си и е подпрял главата си с ръце (статуята е силно стилизирана и не предава никакви данни за възрастта или статуса на Мислителя). Мислителят е придружен от също толкова стилизиран женски вариант. Тя не седи на стол и държи и двете си ръце на единия крак. Предполага се, че двете статуи образуват двойка. Според някои хипотези, "Мислителят" е вероятно бог на растителността, а жената - богиня на реколтата, както твърди проф. Йон Скурту в "Румъния - Развой във времето и пространството", публикувана в Енциклопедичното издателство в Букурещ през 1996 г.

Траките са живели разделени на много отделни племена, докато цар Терес обединява повечето от тях, около 500 г. пр. Хр., в Одриското кралство, което достига най-високите върхове при царете Ситакъл и Котис (383-359 г. пр.Хр.). През 188 г. пр.Хр. римляните нахлуват в Тракия и войната продължава до 45 г. сл. Хр.,

Барботината е разредена витрификационна паста, с която се лепят орнаментите и дръжките върху керамичните предмети, съответно слой от мека глина приложен върху повърхността на керамичните съдове, преди изпичане, с цел намаляване на порьозността.

Основно, барботината има чест характер в керамичната обработвателна технология, но чрез своето разположение има и декоративен характер. Тази техника на украсяване на керамиката се разделя на две категории: неорганизирана барботина при осъществяване на гравава повърхност и организирана барботина или на черти, когато с помощта на пръстите се създават различни линии, издатини или други декоративни мотиви.

когато накрая Рим завладява региона. Завоевателите бързо романизират население. Когато пристигат славяните, траките загубват своята местна идентичност и навлизат в упадък поради многобройните нашествия.

Произлезли от първоначалната им родина в началото на VI век, славяните се разпръскват особено в Източна и Централна Европа, и на Балканите, като образуват три основни разклонения: западни славяни, източни славяни и южни славяни. Няколко югоизточни славяни стават предците на съвременните българи. Те асимилират останалите траки. Съвременните българи произлизат от тяхната култура, език и самоопределение, от тези ранни имигранти. През 632 г., българите, полуномадски народ, вероятно потомък от тюркски произход от Централна Азия, образуват под ръководството на хан Кубрат независима държава, която става известна като Велика България, обхващаща земите между долното течение на река Дунав, Черно море и Азовско море на юг, река Кубан на изток и река Донец на север. Натискът от страна на хазарите води до подчиняването на Велика България през втората половина на VII век. Някои българи от тази територия по-късно емигрират на североизток и формират нова държава, наречена Волжка България (около сливането на реките Волга и Кама), която продължава до XIII век.

Хан Аспарух, водачът на българите през втората половина на 7-ми век, кредитира със създаването на Първата българска държава през 680/681, наследника на Кубрат, български владетел, чието име носи един град в област Разград, в Североизточна България, мигрира с няколко български племена в областта на долните течения на реките Дунав, Днестър и Днепър (Онгъл), и завладяват Мизия и Малка Скития (Добруджа) от Византийската империя, разширявайки своето ново ханство по-нататък на Балканския полуостров. Един мирен договор с Византия през 681 г. и създаването на българската столица в Плиска, на юг от Дунав, бележи началото на Първата българска държава. В същото време, братът на Аспарух, Кубер, се установява с друга българска група в днешна Македония.

През 864 г. България приема източното православие. България се превръща във важна европейска сила през IX и X век. в битката си с Византия за контрол на Балканите. Това се случва под ръководството на Борис I (852-889). По време на царуването му, възниква кирилицата в Преслав и Охрид, адаптирана от глаголицата, създадена от монасите Св. Св. Кирил и Методий, чието име е дадено на Великотърновския университет в България. Кирилицата става основа за последващото културно развитие. Векове по-късно, тази азбука, заедно със стария български език, стимулира интелектуалния език, писан за Източна Европа, известен като църковно-славянски. Най-голямото териториално разширение на българската държава - обхващащо по-голямата част от Балканите - се извършва при управлението на Симеон I, първият български цар, син на Борис I. Все пак най-голямото постижение на Симеон I е превръщането на България в богата държава с уникална християнска славянска култура, която се превръща в пример за другите славянски народи в Източна Европа и гарантира трайността на българската нация. В средата на X век последва спад (изтощена от войните с Хърватия, от честите възстания на сърбите, подкрепени от византийското злато и от катастрофалните нашествия на унгарците и печенегите), довели до падането на България пред руския щурм през 969-971 г. Византийците започват, по-късно, кампании по завладяването на България. През 971 г. окупират столицата Преслав и залавят цар Борис II. Устойчивостта продължава по времето на цар Самуил в западните български земи в продължение на почти половин век. Страната успява да се възстанови и разгромява византийците в няколко важни битки, вземайки контрола над по-голямата част от Балканите и през 991 г. напада сръбската държава. Въпреки това, византийците,

водени от Василий II, унищожават българската държава през 1018 след победата в Клейдион.

От 1185 г. Втората българска държава прави отново от България важна сила на Балканите в продължение на две столетия, със столица във Велико Търново, при рода Асеневци. Калоян, третият цар от рода Асеневци, разширява областите до Белград, Ниш и Скопие; той призна духовното върховенство на папата и получава царската корона от легат. Между 1218-1241 г. цар на българите е Иван Асен II, който разширява господството си над Албания, Епир, Македония и Тракия. По време на неговото царуване държавата се радва на период на културен растеж, със значителни художествени постижения на художественото училище в Търново.

II.2. Османското владичество

Към края на XIV век, недоразуменията между българските феодални благородници отслабват значително кохезията на Втората българска държава. Тя е разделена на три административни звена и няколко полу-независими княжества, които воюват помежду си, но и с византийците, унгарците, сърбите, венецианците и генуезците. В тези битки, те често са в съюз с османските турци.

Подобни ситуации на борби и вътрешни спорове са съществували и във Византия и Сърбия. Между 1365-1370 г. османците завладяват повечето български градове и крепости в южната част на Стара планина. През 1393 г. османските турци окупираха Търново, столицата на Втората българска държава, след тримесечна обсада.

С падането на Видинското царство, което последва поражението на християнския кръстоносен поход в битката при Никопол през 1396 г., османците завладяват и покоряват България. Когато полско-унгарски поход под командването на Владислав III Полски започва да освобождава Балканите през 1444 г., турците ги побеждават в битката при Варна. Време от пет века османците упражняват насилие и потисничество. Опустошават българското население, което е загубило голяма част от културните си реликви. Турските власти унищожават голяма част от средновековните български крепости, за да предотвратят бунтовете. Големите градове и области, в които преобладава османската власт, остават обезлюдени до XIX век.

След Руско-турската война, 1877-1878 г. (когато руските войници заедно с румънски експедиционен корпус и с български доброволци разгромяват османските войски) Санстефанският договор (3 Март 1878 г.), създава самостоятелното българско княжество. Западните Велики сили веднага отхвърлят Договора: те осъзнават, че голяма славянска държава на Балканите може да обслужва руските интереси. Това води до Берлинския договор (1878 г.), който предвижда за автономното българско княжество Мизия и региона на София. Александър, Батенбергски поема поста на първи княз на България. По-голямата част от Тракия става част от автономната област Източна Румелия, докато останалата част от Тракия и цялата Македония са върнати на Османския суверенитет.

След Сръбско-българската война и обединението с Източна Румелия през 1885 г., българското княжество е обявено за напълно независимо царство на 5 октомври 1908 г., по време на царуването на Фердинанд I Български. Фердинанд, принц на херцогското семейството на Сакс-Кобургготски, става български княз след като Александър фон Батенберг абдикира през 1886 г. след държавен преврат, даден от про-руски офицери. Освободителната борба на българите в Македония и Одринския вилает продължава до края на XIX век, с кулминация в Илинденско-Преображенското въстание, организирано от вътрешната македонска революционна организация през 1903.

С течение на времето, през Дунав има някакво свободно движение, от земите, на които днес се намира Румъния, така и към тях, от другата страна на България. Причините са много, но по първоначална информация изглежда, че българите преминават Дунава най-много пъти към Румъния, заради османското потисничество, под което са толкова дълго време.

Проф. Д-р Георги Збука, в статия, озаглавена "Християните на Балканите и Михай Витязул", казва че през XIV и XV век е имало сътрудничество в името на православието между отделните страни от двете страни на река Дунав, в антиосманската война. След изчезването на балканските християнски държави, това сътрудничество се проявява в нови форми. Първо можем да споменем голямата материална подкрепа, дадена на християните на юг от Дунав, чрез дарения на румънски владетели и боляри в днешна Хърватия до Константинопол, Атон, Пелопонес и дори Синай и Ерусалим. Тамошните освободителни движения са подкрепени в най-различни форми.

Като се има предвид сравнително по-добрата ситуация от материална и духовна гледна точка, както и вътрешната автономия на румънските държави, все повече и повече балкански християни, индивидуално или на групи, идват и се настаняват на север от Дунав. Така например дори по времето на Михай Витязул, във Влашкото княжество се установяват около 15.000 албанци и 16.000 българи. Редица елементи от юг на Дунав са интегрирани в румънското общество, включително и в неговите институции, особено в армията, дипломатията и църковна йерархия. Както е известно обединението на румънските княжества, най-важното дело на Михай Витязул, е предшествано от войната за свобода. Веднага след голямото си въстание срещу турците, Михай пресича Дунав в българското пространство, атакувайки крепостите на десния бряг, от Видин до Силистра.

Дори преди избухването на въстанието срещу османците, тайно минава през Банат при четите на разбойниците на Дели Марку, повод, по който е срещан и с известния водач на разбойници, Баба Новак, прехвърлил тогава 70 години, който от десетилетия ръководи войските от Тимошко до планината Румъния в Централна Босна. Тогава са направени и първите споразумения със сърбите и българите. През февруари-април 1595 г., дейността на Михай на юг от Дунав събуждат големи надежди сред тамошните християни. Така се правят опити за въстания в София и дори в Ниш, като подготовки се организират и в други центрове. Християните го призовават да се притече на помощ започвайки да го смятат, както сочи народната литература по-късно, "цар на Изтока".

Документите записват, че "християните в България и на други места отвъд Дунав очакват Михай Витязул с голямо търсене и го призовават всеки ден, и му изпращат писма с проклетия, заради забавянето." През септември 1598 г., преминавайки покрай Никопол, Михай Витязул покорява Рахова, Плевен, Враца и Видин, достигайки близо до София, унищожавайки сили на османския противник. Принуден да се върне, той помага на някои от същата като него вяра, като признава в писмо до ерцхерцог Максимилиан: "А хората там, които бяха християни или българи, големи и малки, по моя сметка 16.000 души, с цялото си богатство, ги прекарах през Дунав. И на най-бедните дадох, навсякъде в моята страничка, където бе възможно, толкова място, че да могат да печелят прехраната си".

Това е първото и най-масово преминаване на българите на румънска територия, но и с осигуряване на поминък чрез даренията, дадени от румънския владетел на българите, доведени от него през Дунава. Както е известно, през 1599 г. Михай

Витязул преминава към осъществяване на големия си план за обединяване на румънците. Така че голямото общо православно въстание, желано от балканците, под ръководството на Михай Витязул и което е трябвало да възстанови православната империя на изтока е отложено, обстоятелства от 1600 г. и след това убийството на великия румънски владетел в Къмпия Турзии, правят така, че плановите на християните отвъд Дунав да се провалят. Интересното е, че повече отколкото в румънския фолклор, където е представен доста малко, Михай Витязул е предмет на голяма популярност в балканския фолклор, особено в българския. Великите военни дела, неговите драматични и кървави битки срещу турците са предмет на тема, която вдъхновява балканския фолклор. За християните на юг от Дунав, той е освободителят в името на православието, за турците е опасният и мощен враг.

Доказателство за голямата популярност на тази историческа личност, е и фактът, че паметта за Михай Витязул е навлязла навсякъде на Балканския полуостров, във фолклора, по-късно в култовото творчество, от Дунав до Атон, от Черно море до Адриатическо море. От изследването, проведено на място, на територията на днешен окръг Олт, открихме, след дискусиите с най-старите жители българи, заселени тук, че наистина, информацията води към годините, посочени и от професор Георге Збука, т.е. последните години на XVI век.

Второ голямо преминаване на жители от България към Румъния е имало по време на Руско-турската война, която започва през пролетта на 1877 г. и протича на два фронта: единият на Балканите, а другият в Кавказ. Редом с руските войски се сражава и румънската армия, по изричното искане на Двора в Санкт Петербург, но и сърби, черногорци и българи, организирани в групи от доброволци на територията на Румъния. Основните операции се провеждат на Балканите. Всъщност, използването на румънската територия от руската армия има определяща роля в плановите, направени от Царската империя ³.

Действието за подкрепа на българските национални стремежи действа няколко десетилетия, като са известни отпускането от страна на управляващите кръгове и от румънското население на убежище за българските емигранти, разрешението да образуват организации като Българския центален революционен комитет в Букурещ, предлагането на модели на културно развитие, засилване на българските стремежи чрез румънските медии, за да бъдат известни на цяла Европа и др. Накрая, Румъния поема отворена позиция спрямо положението в България, протестирайки на 20 юли 1873 г. освен Великите европейски сили спрямо състоянието, в което се намира българският народ ⁴.

В резултат на войната, княжествата Румъния, Сърбия и Черна гора, де факто суверенни държави от повече време, официално обявяват независимостта си от Османската империя. След близо пет века османско владичество (1396-1878), българската държава е възстановена под името Княжество България, между Дунав и Стара планина (без Северна Добруджа, дадена на Румъния) и Софийска област, която става новата столица.

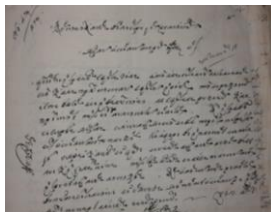
III. Българите на територията на окръг Олт

Най-старите документи в националните архиви на Румъния, клон Олт, в които се говори за български граждани, датират от 1831 г. и дори се отнасят до

³ Др. И. Ф. Георгиев в „Електронната страница на Сдружението на етническите румънци в България - АВЕ“

⁴ Др. И. Ф. Георгиев в „Електронната страница на Сдружението на етническите румънци в България - АВЕ“

участието им в Руско-турската освободителна война. Те са написани на кирилица, а във фонда, в който се намират (Фонд Префектура Романац) няма никакъв превод на тези документи.

Друг документ (Дело 26/1832. Фонд Префектура Романац) се отнася до присъствието на българите в окръг Олт. За съжаление, и той е написан на кирилица и

не е преведен. Цяла серия от документи в архивите показва, че румънците и българите са имали през последните три века от историята, здрави връзки, като се започне от икономическите връзки и се завърши със създаването на смесени румънско-български семейства.⁵

Неда Константин, жител на селска община Котяна, е от български произход. На 81 години е и ни призна, от чутото от бабите и дядовците й, че не само българите са били преследвани от османците, но и румънците. По този начин, първоначално, село Котяно вероятно се е казвало Селище и се е намирало някъде на брега на Олт, на пътя на османците, които им вземали децата и правели поразии, като ги принуждавали да се местят. След като убили няколко турци, които дошли да ограбват и крадат децата им, избягали от страх и се подслонили на друго място: "... на онзи майдан от Белунгу насам, на хълма, е имало гора, до гърците тук, цялата тази наша земя е била гора и дошлите оттам слезли тук в долината, където е чешмата. Намерили си ями и се подслонили, в средата на гората. И българи, и румънци, всички избягали от там. И там са се смесили."

На територията на сегашния окръг Олт, която включва и бившия окръг Романац, има 5 големи населени места, на чиято територия се заселват започвайки - както се вижда в този материал - с 16.000 българи, донесени през Дунава, за да избягат от потисничеството, на което били подложени от османците. Това са Чезиен (село Корлътец); Влъдила (третата част от общината); Бребен (около 50% от населеното място); Котяна (прибл. 40%) и Стоенещ.

За съжаление, с течение на времето, особено по време на колективизацията, българите загубват националността си или не успявайки да я декларират, или не е отбелязана в документите от тези, които са правели статистическите ситуации на времето.

POPULATIA PE Recomandatii populatiei										NATIONALITATI din 21 februarie 1956									
MEDIU										INTRONITE									
Num	Var	Popul	Alt	Dist	Politic	Alte	Relig	Relig	Relig	Popul	Var	Politic	Relig	Relig	Relig	Relig	Relig	Relig	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
MEDIU										INTRONITE									
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	1000	1200	12000	11000	11000	11000	11000	11000	11000	
1000	1200	12000	11000																

преброяване на румънското население през 1956 г., се появяват само 12.040 българи. Това е, както е споменато по-горе, в процеса на принудителна колективизация на Румъния.

В Румъния, Румънската комунистическа партия провежда в периода 1949-1962 г. колективизация, която се състои в конфискуването на почти всички частни земеделски имоти в страната и комасирането им в държавни земеделски ферми. В Румъния, колективизацията прилича на тази в СССР, с това, че включва земеделската земя, която е можело да бъде събрана в една колективна ферма. Започнал първо бавно и хаотично процесът на колективизация е в застой между 1953 и 1956 г., бидейки след това възобновен агресивно и доведен до край през 1962 г. Много селяни, както бедни, така и богати, се противопоставят на това действие, а комунистическото правителство понякога прибегвало до насилствени репресии, убийства, депортации, лишаване от свобода и конфискация на цялото имущество на участвалите лица.

Моцой Мария от Котяна е единствената българка, останала от нейния род в Котяна. Тя ни каза, че в Котяна е имало много българи, почти половината от селото били българи "Шокъйешии, Вълулещии, по-малко Пътулещии, сръбският Чьофлиг и румънският Чьофлиг, Стойенещиул. Бях на 6 години, когато се преместихме тук и братовчедите на баща ми отидоха в Слатина, идваха с волски каруци от Стоейнещ. Единият беше Игнат, а другите не ги помня, бяха четирима братя, идваха, спираха каруците тук, спяха тук, и в 2 часа сутринта, така се събуждаха нашите старци, тръгваха за Слатина, с каруците. Тръгваха с продукти, произведени в градината, за да ги продават и да пазарят в Слатина, защото в

Дръгънещ нямаше пазар, а в Каракал беше по-трудно, беше оттатък Олт. *Когато дойде колективизацията, нас искаха да ни сложат в кулаци, защото имахме повече от двадесет декара земя, имахме четири говеда, имахме вършачки. Дадохме им ги доброволно, за да не ни вкарат в затвора.*" Мария Моцой казва, че българските жени са гледали съпрузите си много чисти, дългите им ризи, бели, и панталоните им и те бели, на главата със сламена шапка, били ценени заради облеклото им, но също така и заради трудолюбието.

Също в Котяна намерихме наследник на друго българско семейство, Кристиан Йоцу. Той се съгласи да ни предостави на разположение, за копиране, серия снимки с родители и прародители си, няколко елементи от народна носия от раклата със зестрата на баба си и две бижута, за които казва, че също са ѝ принадлежали.

Николае Йоцу, дядото с български произход на г-н Кристиан Йоцу, е бил охрана на крал Михайл I. Това не е първият документ, който показва, че българите са се интегрирали и са се борили заедно с румънците, които ги приемат, все едно са били от един и същ род. Фактът, че българите са отказали за повече от един век да се женят за румънци (румънки), не представлява опит да запазят непроменена нацията

си, да запазят традициите и обичаите си, били те дори кулинарни. Но времето си казало думата и, с изминаване на годините българите са се женили за румънки и румънците за българки, давайки живот така на смесените семейства, които продължават и днес не само в петте по-важни селища като процент от общия брой на български или смесени семейства, но и в много други селища на окръг Олт, които имат най-малко едно или две такива семейства.

В Котяна, относно изследването на населението по етноси, трябва да отбележим, че ако през 1895 г., според Географския речник на окръг Олт, е имало 1715 румънци, 2081 българи, 179 цигани, 8 гърци и 7 унгарци, днес, всички са обявени за румънци и са млади семейства, които дори не знаят, че произхождат от родители или баби и дядовци на етнически българи.

IV. Тъкани и шевове от южната част на окръг Олт, начини за изработване при румънци и при българи. Прилики и разлики.

Изработването на костюмите било както женски, така и мъжки занаят. Мъжете били с отглеждането на лена, конопа и памука. И боранджикът, конецът, който се изтеглял от пашкула на копринената буба. За тъканите се използвали и козятата козина и овчата вълна.⁶ От отглеждането на памук, лен или коноп и да носенето на народна носия от тези материали, било много сложен технологичен процес. Всичко се правело изключително в селското домакинство: засяване, копаене, прибиране на реколтата. Памукът, след бране, се избирал, се чистел, измивал, разчепквал с ръка, за да паднат от него останалите примеси от растението и след като бил разчепкан, се сресвал, пускал се в къделя, къделята се предял с вретено. Българите го предяли само с хурка, на вретено. Румънките предяли още и на ръка, без хурка.⁷

Хурките били или обикновени, или богато украсени. Българите явно са имали - спрямо румънците - тази тенденция към орнаментиката. У българите на село са намерени стари пастирски геги, издълбани с флорални или геометрични мотиви, някои подобни на мотивите открити по керамичните съдове в района на Вѓдастра, или в румънската част, или в българската. След предене започвало и разстилането, което се правело обикновено по оградата. След това се преминавало към тъкачния стан, където се правело платното. От всички растения или от животински косми се прави първо по-тънката нишка, тази, която преминавала първа през сресването, с която се изработвали по-фини изделия като воал, ленените ризи, пешкирите.

По-дебелите нишки, с възли, или по-заплетени, са били използвани за тъкане на материал за панталони, поли, завивки, вълненици, както е било преди. Нишката от боранджик, която се извлича от пашкула на копринената буба се тъчала и тя на стана, ръчно. В българското село, в Корлътещ, не се е използвал вертикалният стан,

⁶ Селяните разказват, че овцата е добра и жива, и умряла. От нея се използва и вълната, и кожата, т.е. всичко.

⁷ Информация, събрана от Александрина Олгуца Филип от с. Корлътещ, българско село в селска община Чезиен.

а само хоризонталния. В Чезиен, в румънското село, е използван хоризонталния стан, с бърдо. За платното бърдата били по-гъсти и по-малки, а бърдата, които били по-големи и с по-редки зъби, се използвали за по-дебели платове. Воалите се изработвали от боранджик. Тук-там се слагал по някой цвят от памук, за да се открие дебелината на памука. Памукът не стигал до гладкостта на боранджика. Старите жени казват, че няма значение как са предени с хурката ленът, памукът, конопът, не излизали като боранджика.

Нишката от боранджик имала по-голяма устойчивост, спрямо дължината на нишката, която се изтегляла с вретено. Памучното платно, ако не се обработва химически, се разгражда. На стана се тъчали платното, одеалата, тесните килимчета, вълнените изтривалки, чергата, която се поставяла в каруцата и върху която се поставяло зърното през лятото. Тази черга се изработвала от коноп. В Чезиен, в румънското село, са намерени модели на ризи (ленени ризи), ръкавът на които тръгва от горе, от яката, с малък разрез под мишницата. При българите не съществуват ризи без крѳпка - както я наричат - т.е. една малка част от плат, приложена над ръкава.

При българите кройката разкрояването било почти несъществуващо. Те правели само един правоъгълник по размера на всеки човек. При ръкава не разкроявали от цялото платно. Поставяли един правоъгълник и над ръкава друг по-малък правоъгълник, който да бъде половината от ширината на ръкава. По-късно и румънците вземат този модел, тъй като бил по-лесен за изработване. Всеки можел да изработва. Не било задължително разкрояването при ръкава да става от шивач. Не само кройката била по-лесна при елементите на българските носии, а и шевовете.

При румънците от Чезиен моделите били по-сложни, по-цветни, по-разнообразни. Българите имали повече геометрични и флорални фигури, толкова добре стилизирани, че оставяли място за интерпретация, всеки можел да вижда нещо друго, в зависимост от въображението и знанията на наблюдаващия. И цветовете били по-сладки, по-меки, не брилянтни и силно оцветени като на Романац. Българите използвали едно по-бледо червено, докато на романацените им харесвало ярко червеното. При българите било "сладко от цветовете. Сякаш са имали съдържане, както осиновеното дете от някого, в цялата им народна носия." Конецът, използван за шиене бил памучун, ленен или конопен, по- тънък.

Нишките от платно се използвали при шиенето. Оцветяването било естествено. С коприва, с лучени пера, листа от орехи, кора от орех, корени от стевия, с метличина, невен. Жените нямали определено количество, не са имали везни. Слагали с шепата, на очи и според количеството вода. Що се отнася до обувките, те се изработвали от свинска или говежда кожа. Дъбели кожи, всеки в домакинството си, както знае. Понякога прибегвали до някой, който е разбирал повече и който работел за повече. Носели чорапи, изработени от тъкана вълна. Българите правели чорапите дълги, носени до коляното, само че, за разлика от румънците, слагали модели по тях: змийчета. Изработвали ги на 5 игли, но с модели. При румънците не се правели модели. Българките не носели полите къдравии, т.е. набръчкани по средата, а надиплени. Поставяли се на колана или на пояс, не на ластик.

Полите на румънските жени били прави, на клинове, на българските били само надиплени поли, не набръчкани, широки. Цветовете на полите на българските жени били според възрастта: бели, небоядисани - на най-младите, сиви или черни - на по-старите. Шевове по полата: шев с изтеглена нишка, щабац, както ние румънците ги наричаме. Малко по-опростено, отколкото при румънските. Полите били носени над глезена, ризите под коляното. Ризите били два, три пръста по-дълги от полите, за да се вижда шева на ризата. Ризата била с пола. Яката е горната част на ризата, която е

защита, а полата на ризата била долната част. Яката била захваната. Ризите били по-къси, а полата се е правила по-стегната, като един вид колан, а дрешката се е правела по-широка, за да може жената да си сложи нещо там, кърпичка с пари, бонбони за децата. Дрешката е днешната ленена лиза, без пола.

Връщайки се към кройките, при българските мъже срещаме нормални якички, с ъгълче, а при румънците срещаме и стил туника. При мъжете, бельото (панталоните) са били прави, по-дебели, и направени от коноп. Памукът е бил използван само за болярите, конопът и ленът били за бедните. Спиралата, но други геометрични мотиви се откривали и по народните носии. При румънците от Чезиен тези спирали започнали да бъдат по-сложни. При румънците са използвани и зооморфни и цветни мотиви, например петел, вълк, куче. Българите се използвали като мотиви геометрични форми като цяло, но и цветя, но не толкова сложни като при румънците. Българите не слагали зооморфни мотиви дори и по килимите. И тъй като стана въпрос за килими, трябва да се каже, че килимът се тъче. Това е един килим, който е с килимено платно, така се нарича. При българите са използвани много ромбовете, спиралата, всички изработени в килим с повече цветове, но не с много конци по тях, както при румънците. Използвали се геометрични фигури, защото са били по-лесни. Българите се занимавали повече със селско стопанство, и това им отнемало много от времето. Не са имали време да се правят костюми с по-сложни изработки. Това е една от причините, които срещнахме на място, говорейки със старите жени, които познават изкуството на тъкане и шиене както при румънците, така и при българите.

Румънките работят на „муха“ и „наопъки“. Има няколко точки на шева: зад иглата, като ланец. При начина на работа „под иглата“ се формира нишка от око. При старата точка на „муха“ устица е един вид натъкване, но на същото място ужилваш устичката на куклата, образува се вид око, комбинация от ланец с фиксирана точка. Също се използва и сплитането в средата, с изтеглен конец, шабац, както казват румънките. Издърпването на конците и замяната им става по друг начин при българките в сравнение с начина на румънките. Подмяната на конците, шабац, при румънците е като скара. Начинът на поставяне е обаче все същ и при шевовите на румънките и на българките, на долния подгъв на ризата. Само цветовете нюанси и модели са различни. При румънците е намерен ръкав, изработен от горе до долу, без вземо, с малка устичка, разположена нагоре, на рамото му, когато се носи от голямо момиче. устичка на гърдите се носи само от омъжените жени. Устичката при ризите, била като при полите: при румънките нахъдрена, а при българките, на гънки. Имали един и същи модел, и при мъжете, и при жените. На долните гащи при мъжете румънците слагали поясче, направен от същия материал, сгъвало се платно колкото искаш дълго, зашива се отстрани и се слага поясче докато при българите не. Имало е само едно коланче, направено на гънки отпред и отзад, не с дупли. Пришивала се на панталоните.

Констанца Филип е една от наследничките на българите, установили се в селска община Чезиен, в селото, наречено „Сърби“. Никой не знае защо са им казвали така, като те са били българи по произход. Тя казва, че доколкото си спомня думите на баба си и дядо си, българите се установили тук някъде към края на XIX век. Харесвало им земеделието, градинарството и се разположи на брега на езерото, на брега на Теслуй. „Дойдоха през Дунава. Дунав бил замръзнал, можело да се мине през него пеша. Така преминали. Минали от тази страна, при нас и се устроили в близост до водата. Търсели навсякъде, където има вода. Обичали градинарството. И сега, колкото съм стара, умирам да видя как се носи водата по

бродовете, които правят. Занимавайки се повече с градинарство и земеделие те искали да се заселят на бреговете на реките, за да имат непрекъсната вода, казвали, че езерат изсъхват, но изворът никога не пресъхва и тече. Българите са си направили свое село, не се женели за румънки, поне не и в нашата област. Имаше няколко области, в които живеели българи и си търсели жени или мъже от други села“. Всички, за които си спомня са българи, и бащата и майката, и родителите на мъжа ѝ. Това било първото поколение, които са женели за българи от други места, в Бребен или Котяна.

Олгуца Александрина Филип, сръчна шивачка на народни носии, характерни за Романац, свидетелства: „Да знаете, че това, което съм забелязала при тях, тук в селото, когато открих тези предмети е че те са повече от романац. „Чезиенците“, нашите румънци, са повлиявани от други области, но българите са запазили традицията си, чрез носии те си. Като допълнение към традициите те са запазили зеленчукопроизводството, градинарството и овощарството. Когато тук са дошли българите, „сърбите“, както казват те, са били засяти първите лозя, като те са дошли с няколко лози и след това са започнали да ги разпространяват. Преди това не всеки е имал лозе, като сега. Прекосявали Дунав, когато замръзнала тази част и посещавали семействата си. Родителите на моите баба и дядо, по майчина линия всички са българи, баба ми по майчина линия е била женена за чезиан и аз съм „смесена“, имам и аз малко българско“. Българите са съхранили традицията, носията и езика си. Свекър ми знаеше много добре езика граматически.

„И носията са си запазили по-добре от жителите на Романац. Използвали са панделки, които се носят и сега, мисля, че с раклата със зестрата. Когато се занимавах с култура, нямах почти нищо и оттук съм събрала обекти на изкуството. Успях да взема една ракла със зестра от една старица едва когато тя почина. Казах на дъщеря ѝ, че ризите, които не знае как да довърши, аз ще ѝ ги довърша, но при условие да ми даде раклата със зестрата на бабата. По този начин ми даде раклата на бабата, като върху раклата имаше картина с танцьори, със специфични носии, в червено и синьо по тях“.

Олгуца Александрина сподели още: „Също при една българка намерих този вълненик, който е най-старият; и нашите са правили вълненици с две страни, не с една. И храната, и наименованието на храната е различно, не готвеха като майка ми, правеха нещо друго, нещо по-специално, което ми харесваше.“

V. Традиционната българска носия

Традиционните български носии са изключително наследство на тази страна. Те са с произход от цялата историческа и етническа територия на българите. Българската народна носия в България е представена от дрехите, които са били носени в българските села до началото на XX век. Тези облекла са били ръчно изработени от материали, които са произведени на местно ниво: лен, коноп, вълна, коприна и памук.

Основната структура на дрехите, носени от мъже и жени, за делничните дни и за празниците е останала същата за няколко стотин години, докато градската мода не засяга носията, а облеклата, произведени фабрично стават достъпни. Облекло от края на XIX век и началото на XX век. Това е периодът, в който са изработени най-сложните носии.

Народната носия в България започнала да се променя по време на периода на националното възраждане през XIX век. Най-бързите и разнообразни промени са настъпили в града. В по-отдалечените райони, където животът остава относително непроменен, а селското стопанство и животновъдството остават основното средство за оцеляване, носените дрехи остават относително непроменени до обезлюдяване на селските райони в средата на XX век.

Българските мъжки костюми и костюмите за жени могат да се класифицират в няколко категории, въпреки че не е имало строги ограничения за външния вид на всеки тип стиловете на костюма, носен във всеки регион.

Те са се променили с течение на времето, поради влиянието на модата и движението на населението. След като България се освобождава от османците през 1878 г., много имигранти от Стара планина достигат дунавските равнини и изземват от турците изоставени ферми. Това е довело до носенето на двойна престилка и на костюма белодрешник (мъже в бяло).

VI. Традиционната носия в Олт (област Романац)

И традиционната носия на окръг Олт, който включва и бившия Романац, има някои различия, може би не толкова големи, колкото в България. И тук има ясно ограничени области по отношение на носиите: на север, с някои специфики от южната равнинна област и с друга специфика, по-темпераментна, по-ярки цветове, повече флорални мотиви. По отношение на традиционната риза, в района на Олт срещаме два вида риза: правата и набръчканата на шията. Ще се спремем над последната категория, имайки предвид, че в тази област, достига най-високите върхове на техниките на реализиране. Името ѝ произлиза от сбръчкването на оплетките (отпред и отзад), но и от гънките в горната част на ръкава.

Осъществяват декоративни композиции с нишки от сърма, с метални пеперуди или с полихромни мъниста, са разположени върху яката, гърдите, гърба, полите, ръкавите - които представляват дипла и компактни хомогенни редове или шевове, разпрострени по цялата повърхност, без свободно пространство, където преобладават геометричните мотиви. Парчетата плат са свързани с дипла - последните за пространството под яка и за нашивчицата на ръкава. В област Олтения, покривалата за полата са два вида: такива, които покриват частично и такива, които покриват изцяло.

Селските фусти са част от първата категория, като се носят чифт (един отпред, един отзад), с или без еднакви размери. Особен аспект срещаме по отношение на орнаменталния регистър по тяхната повърхност, подреден, обикновено хоризонтално или вертикално. На празници се е търсел много костюма с вълненик, който се появява като набръчкана фота на кръста. Той обхващал полите изцяло крак и се е носел за първи път на сватба. Мъжката риза обикновено е права риза с по-малки размери в равнините (до глезените). Тя е изработена от памук и боранджик, и двете изтъкани въщи. Панталоните също са различни: летните са направени от коноп, лен, памук, а зимните от вълна на 4 нишки, известна като димие (или сукно, аба).

Има и общи елементи в мъжките и женските носии: нагръдниците и кожусите присъстват до голяма степен както в женския, така и в мъжкия гардероб, като разликите се състои главно в украсата, по-богата при жените. «Кожухарството в Романац (Олт) е известно далеч извън границите на Олт, като тези изделия парчета са най-успешните творения от вида, в резултат на техниките за изпълнение на орнаментите, на кройката, на хроматиката, на редуването на свободното с декорираното пространство. Женските били с дължина, която варира в зависимост от сезона, с полихромни декорации, гайтани и кожени плитки.»⁸ Като обувки се използвали цървулите, които били кожени изделия от говежда или свинска кожа, а партенките били от бял шаяк. На празници, жените обичайно украсявали калцуните си, които покривали бедрата до над коляното.

Относно народната носия в Олт можем да разграничим вариация със североизточно разположение. Така, хората в равнините са изпитали по-силно балканско влияние, което се откриват във фитоморфните и зооморфните мотиви, в щедро използваната златна нишка; в северната зона преобладават традиционните

⁸ Бътка, Мария, *Румънската народна носия*, Букурещ, Издателство на Националния център за съхранение и настаняване на традиционната култура, 2006

геометрични мотиви. Като цяло, се придава известна нотка на трезвеност, архаизъм, който характеризира северната носия, за разлика тази от равнините, която представя изобилие от декоративни форми.

За съжаление, традиционните народни носии могат да се видят тук-там в скриновете, в етнографските колекции, в музеите, а понякога и на фолклорните фестивали. XX век донесе със себе си други костюми, други носии, адаптирани към новия начин на живот, градският. И тъй като и селата са приели градския модел, и там фолклорната носия е изчезнала.

Единствените общи елементи на Северна България и Южна Румъния остават обичаите, които понякога се смесват, или, исторически погледнато, вече не им се познава произхода, като румънците в южната част на Романац приемат обичаите на България, и за щастие са ги запазили и увековечили така, че днес ние все още можем да им се наслаждаваме.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

**Проект „Дунав - мога да те чуя
и няма да те забравя,
мога да те видя и ще те запомня,
мога да те пресъздам и да те разбера”**

Програмата INTERREG V-A Румъния-България е съфинансирана от
Европейския фонд за регионално развитие.

Материал, издаден от Търговско-промишлена палата Враца. Съдържанието на този материал не представлява непременно официалната позиция на Европейския Съюз

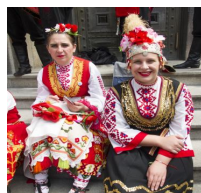
UNIUNEA EUROPEANĂ
FONDUL EUROPEAN PENTRU
DEZVOLTARE REGIONALĂ
INVESTIM ÎN VIITORUL TĂU!

GUVERNUL ROMÂNIEI

**DUNĂRE TE POT AUZI, NU TE VOI UITA,
TE POT VEDEA,
ÎMI VOI AMINTI DE TINE,
MI TE POT IMAGINA ȘI TE POT ÎNȚELEGE**

**STUDIU PENTRU DEZVOLTAREA
DE BRODERIE DIN ANTICHITATE
PANA IN ZILELE NOASTRE IN
BAZINUL INFERIOR AL DUNARII**

www.interregrobg.eu

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene.

I. Cusăturile și broderiile, un concept mereu actual. Arta acului și a aței.

Cusăturile reprezintă meșteșugul ce înobilează iile, cămășile, poalele, ițarii, sumanele, fețele de masă, năframele, perdelele etc. Cusăturile pun în lumină specificul unei zone sau un areal etnografic, îmbinând simțul artistic al creatorului cu necesitatea practică.

Ornamentarea prin cusătură este un meșteșug ce utilizează o gamă largă de puncte cusute pe suprafața pânzei, puncte cusute după tragerea firelor țesăturii de fond și puncte cusute prin folosirea de paiete și mărgel. Broderiile reprezintă și ele un meșteșug decorativ - cusătură spartă pe fire numărate. Cusăturile și broderiile reprezintă meșteșuguri de împodobire a materialelor textile dar și a pieilor, utilizate la confecționarea obiectelor de port și de uz casnic.

În categoria meșteșugului broderii și cusături poate fi inclusă și arta realizării cojoacelor, realizate fie prin lucrul direct pe piele (vezi cojocul de Vădastra), fie prin adăugarea prin coasere sau lipire pe suprafața pieilor a elementelor realizate separat, fie prin înlocuirea pielilor tradiționale cu postav sau alte țesături pe care se poate broda. Diversitatea cojoacelor este dată de ornamentele specifice zonei sau chiar localității în care se realiza cojocul respectiv, de pregătirea și imaginația cojocarului. Elementele ornamentale și cromatica diferențiază aceste meșteșuguri de la o zonă la alta, păstrând unicitatea.

Scurt istoric al cusăturilor și broderiilor

Gustul pentru frumos, îndemânarea și talentul și-au spus cuvântul în cusăturile și broderiile ce au împodobit obiectele de port popular (cămășile femeiești și bărbătești) și textilele de interior (ștergare, năframe, fețe de masă).

Dintre obiectele de port, cămășile și ștergarele de cap țesute din bumbac, au fost împodobite cu un decor cusut cu măiestrie într-o primă etapă, iar mai târziu, în sec. al XIX-lea, decorul obținut prin cusătură sau broderie s-a extins și la celelalte categorii amintite. Cusătura a fost procedeul cel mai cunoscut în executarea motivelor ornamentale diferite: asocierea pe suprafața pânzei a punctelor cusute după tragerea firelor țesăturii de fond. În aceeași categorie sunt incluse și cusăturile funcționale folosite pentru unirea foilor de pânză sau tivirea lor. O altă etapă a evoluției o reprezintă apariția cusăturilor folosite la realizarea unui decor.

Originea broderiei poate fi datată înainte de Hristos. Această artă se realiza manual, femeile ocupându-se cu această îndeletnicire de veche tradiție pe care o învățau de la vârste fragede. Una dintre cele mai reprezentative ramuri ale artelor decorative o reprezintă broderia religioasă, inițial dezvoltată după tehnica și modelele slavo-bizantine.

Broderiile, ca de altfel și țesăturile, prezintă mai multe etape de dezvoltare. Lipsa dovezilor documentare asupra broderiilor vechi, de până în secolul al XV-lea, nu face decât să îngreuneze cercetarea. Este foarte probabil însă ca între secolele al XI-lea și al XIV-lea să se fi derulat etape importante în dezvoltarea broderiei.⁹

⁹ Mariana Sturzu - „Știința de a mânui firul de aur“, 13 Februarie 2012

Materii prime și tehnici de lucru

Materiile prime utilizate în arta cusutului și a broderiei sunt țesături realizate fie în casă prin tehnica țesutului, fie din comerț (etamină, canafas, aba și altele), brodate cu fire de diferite grosimi și culori. Materia primă este aleasă în funcție de destinația produsului ce se dorește a se obține. Trebuie precizat că pentru produse de artă populară sunt recomandate în general materii prime din fire naturale: bumbac, in, cânepă, mătase, lână. Ca unelte de lucru sunt folosite foarfeca, acul și, în unele cazuri, ghergheful. Meșteșugul cusutului se limitează la confecționarea produselor precum ii, cămăși, poale, ițari, sumane, fețe de masă, năfrâmi, perdele ș.a. Meșteșugul brodatului reprezintă o completare de ordin estetic, decorativ, al fiecărui produs, meșteșug practicat cu multă îndemânare, iscusință și talent de majoritatea gospodinelor. Elementele decorative realizate prin arta broderiei dau caracteristica principală a unui produs, privind zona etnografică.

Dispoziția ornamentelor, combinația coloristică, este strâns legată de destinația fiecărui produs. Motivele populare ornamentale specifice utilității fiecărui produs sunt dispuse după anumite reguli transmise din generație în generație.

Reprezentativ în arta broderiei sunt piesele componente ale costumului popular, ii, poale, cămăși, bundițe, produse ce conțin un bogat decor dispus după anumite reguli. De exemplu, același decor apare pe piepți și mâneci, decor repartizat după o schemă cunoscută: alțiță, încreț și râuri.

Toate aceste elemente de decor se realizează prin broderia cu acul, ajungându-se în final la compoziții de un rafinament deosebit, în care finețea este atributul cel mai evident. La frumusețea de ansamblu a acestor piese de port contribuie coloritul alb pe alb, ce dovedește sobrietate și eleganță desăvârșită. Prin apariția firului colorat (începutul sec. al XIX-lea) motivele se remarcă în mod pregnant fără stridențe sau aglomerări supărătoare. Brodatul textilelor de interior (fețe de masă, fețe de pernă, ștergare etc.) respectă în amplasarea ornamentelor anumite reguli: motivele ornamentale apar amplasate fie ca un chenar ce mărginește țesătura, fie grupate în colțuri, creând un echilibru armonios.

II. Scurtă istorie.

II.1. Preistorie și antichitate

Culturile preistorice din ținuturile bulgărești includ cultura Neolitică Hamangia și cultura Vinca (sec.6-3 î.Hr), cultura Eneolitică Varna (sec.5 î.Hr) și cultura Epocii de Bronz Ezro. Cronologia Karanovo servește drept șablon pentru preistoria mai largă a regiunii balcanice. Cultura Hamangia este o cultură neolitică din mileniul IV-II î.Hr., denumită astfel după vechiul sat *Hamangia* din comuna Istria, Dobrogea, astăzi satul Baia, jud Tulcea.

Această cultură s-a dezvoltat pe teritoriul de astăzi al României și într-o fază târzie pe teritoriul Bulgariei (în zona Varna și Burgas) și sporadic la NE de Dunăre.

Puiu Hașotti, profesor la catedra de arheologie, istorie antică universală și a românilor, a Facultății de Istorie și Științe Politice a Universității „Ovidius” din Constanța, în lucrarea „*Epoca neolitică în Dobrogea*”, apărută la Constanța în anul 1997, susține că această cultură este apărută pe teritoriul Dobrogei, este de origine est-mediteraneană, evoluează pe parcursul celei de-a doua jumătăți a mileniului al V-lea î.

Hr și începutul mileniului următor și că se subdivide în mai multe faze: cea mai veche faza de manifestare a culturii Hamangia a fost denumită Medgidia, fiind contemporană cu fazele evolute ale culturii Dudești; faza mijlocie a culturii Hamangia este denumită Golovița și este contemporană cu faza Bolintineanu a culturii Boian; fazele următoare sunt fazele eneoliticului târziu, precum Ceamurlia și Mangalia.

Lucrarea „*Istoria României*“, Vol. I (Moștenirea Timpurilor Îndepărtate) apărută la Editura Enciclopedică București în anul 2001 notează faptul că indivizii din Comunitatea Hamangia se ocupau cu pescuitul, vânătoarea, dar și cu cultivarea plantelor sau creșterea animalelor domestice. Ei își confecționau și vasele din ceramică.

Caracteristică culturii Hamangia este ceramică. Majoritatea vaselor aparținând acestei culturi sunt realizate din pastă (lut) amestecat cu scoică pisată sau nisip fin. Specialiștii delimitează chiar două etape ale culturii Hamangia: prima etapă este reprezentată de o ceramică de calitate mai proastă, primitiv ornamentată cu barbotină¹⁰ iar în cea de-a doua etapă avem o ceramică executată dintr-o pastă fină de culoare neagră, cu o suprafață fină, lustruită. Formele cele mai răspândite ale culturii Hamangia sunt vasele cu pântecul bombat și gâtul cilindric, strachinile, cupele, etc. Metoda cea mai întâlnită de ornament a acestor vase constă în ornamentarea cu barbotină prin incizii sau prin încrustații cu materie albă, și foarte rar galbenă.

Figurinele ceramice (idoli) sunt reprezentate în general de figurine feminine, acestea sunt mult mai numeroase în raport cu alte civilizații ale neoliticului mijlociu din România și regiunea Balcanică. În cadrul figurinelor din ceramică avem două tipuri de idoli, și anume: idoli în picioare și idoli în poziție șezândă. Se consideră ca reprezentativă pentru această cultură statueta unui bărbat în poziție șezută, denumită „Gânditorul” și descoperită la Cernavodă. Gânditorul de la Cernavodă (nu este singura statuie de acest tip cunoscută) a ajuns să fie cunoscut sub numele de „Gânditorul de la Hamangia”.

Gânditorul de la Hamangia este practic un complex de două statui: *Gânditorul și femeia lui*. Gânditorul reprezintă un bărbat așezat pe un scăunel, scăunelul respectiv fiind o replică fidelă a scăunelului de piatră neolitice. Bărbatul are coatele așezate pe genunchi și își sprijină capul în mâini (statuia este extrem de stilizată și nu transmite nici un fel de date despre vârsta sau statutul Gânditorului). Gânditorul este însoțit de o variantă feminină la fel de stilizată. Femeia nu stă pe nici un fel de scaun, și ține mâinile amândouă pe un picior. Se presupune că cele două statuete formează o pereche. În conformitate cu unele ipoteze, „Gânditorul” ar reprezenta un zeu al vegetației, iar femeia o Zeiță a recoltei după cum afirmă profesorul universitar Ion Scurtu în „*România - Evoluție în Timp și Spațiu*“, apărută la Editura Enciclopedică din București în anul 1996. Tracii au locuit împărțiți în numeroase triburi separate până când regele Teres le-a unit pe majoritatea, în jurul anului 500 î.Hr, în regatul Odrysian, care a atins culmile cele mai înalte sub regii Sitacles și Cotys (383-359 î. Hr).

¹⁰ **Barbotina** este o pastă diluată vitrifiabilă cu care se lipesc ornamentele și toarte pe obiectele de ceramică, respectiv un strat de lut moale aplicat pe suprafața vaselor ceramice înainte de ardere în scopul micșorării porozității.

În principal, barbotina are un caracter uzual în tehnologia de prelucrare a ceramicii, însă prin dispunerea ei are și un caracter ornamental. Aceasta tehnică de ornamentație a ceramicii se împarte în două categorii: *barbotina neorganizată*, atunci când se realizează o suprafață zgrunțuroasă și *barbotina organizată* sau în *vârci* când cu ajutorul degetelor se creează diverse linii, proeminențe sau alte motive ornamentale.

În 188 î.Hr romanii au invadat Tracia și războiul a continuat până în 45 d.Hr când în cele din urmă Roma a cucerit regiunea. Cuceritorii au romanizat repede populația. Când au ajuns slavii, tracii își pierduseră identitatea indigenă și intraseră în declin ca urmare a numeroaselor invazii.

Apăruiți din patria lor de origine la începutul sec. VI, slavii s-au împrăștiat în special în răsăritul Europei Centrale, Europa de Est și Balcani, formând trei ramuri principale: Slavii de Vest, Slavii de Est și Slavii de Sud. Câțiva slavi de sud estici au devenit strămoșii bulgarilor moderni. Ei au asimilat tracii rămași. Bulgarii moderni își trag parte din cultura lor, limba și autodeterminarea, din acești imigranți timpurii.

În anul 632, bulgarii, un popor semi-nomad, probabil descendent Turkic, originari din Asia Centrală, au format, sub conducerea lui Khan Kubart un stat independent care a devenit cunoscut sub numele de Bulgaria Mare, cuprins între cursul de jos al Dunării spre vest, Marea Neagră și Marea de Azov spre sud, cu râul Kuban spre est și râul Doneț spre nord. Presiunile din partea Khazarilor a dus la subjugarea Bulgariei Mari în a doua jumătate a sec. VII. Unii bulgari de pe acel teritoriu au emigrat mai târziu spre nord-est și au format un stat nou numit Volga Bulgaria (în jurul confluenței râurilor Volga și Kama) care a durat până în sec. XIII.

Khan Asparuh, conducător al bulgarilor în a doua jumătate a secolului al 7-lea, creditat cu stabilirea Primului Imperiu Bulgar în 680/681, succesorul lui Kubrat, domnitor bulgar al cărui nume este purtat de un oraș aflat în provincia Razgrad, în nord-estul Bulgariei, a migrat cu câteva triburi bulgare în zona cursurilor de jos ale râurilor Dunăre, Dniester și Dniepr (Ongal), și au cucerit Moesia și Scythia Minor (Dobrogea) de la Imperiul Bizantin, extinzându-și noul său Khanate mai departe în Peninsula Balcanică. Un tratat de pace cu Bizanțul în 681 și stabilirea capitalei bulgarilor la Pliska în sudul Dunării a marcat începutul Primului Imperiu Bulgar. În același timp fratele lui Asparuh, Kuber, s-a stabilit cu un alt grup bulgar în Macedonia de azi.

În anul 864, Bulgaria a acceptat creștinismul ortodox estic. Bulgaria a devenit o putere europeană importantă în sec. IX și X în lupta sa cu Imperiul Bizantin pentru controlul asupra Balcanilor. Aceasta s-a întâmplat sub conducerea lui Boris I (852-889). În timpul domniei sale, alfabetul chirilic și-a avut originea în Preslav și Ohrid, adaptat de la alfabetul Glagolitic inventat de călugării Sf. Cyril și Methodius al căror nume a fost dat Universității din Veliko Turnovo, Bulgaria. Alfabetul chirilic a devenit baza dezvoltării culturale ulterioare. Secole mai târziu, acest alfabet, împreună cu limba veche bulgară, au stimulat limba intelectuală scrisă pentru Europa Estică, cunoscută ca Slavona Bisericească. Cea mai mare întindere teritorială a Imperiului Bulgar - ce acoperea cea mai mare parte a Balcanilor - s-a înfăptuit sub Simeon I, primul Țar bulgar, fiul lui Boris I. Totuși cea mai mare realizare a lui Simeon I a constat în dezvoltarea Bulgariei într-o țară bogată, cu o cultură slavonă creștină unică, care a devenit un exemplu pentru alte popoare slave din Europa de Est și a asigurat permanența națiunii bulgare.

Între 1218-1241 conducătorul bulgarilor a fost Ivan Asen II care și-a extins dominația peste Albania, Epirus, Macedonia și Tracia. În timpul domniei sale statul a cunoscut o perioadă de creștere culturală, cu importante realizări artistice ale școlii artistice Târnovo.

II.2. Stăpânirea otomană

Spre sfârșitul sec. XIV, neînțelegerile dintre boierii feudali bulgari au slăbit puternic coeziunea celui de al Doilea Imperiu Bulgar. El s-a împărțit în trei unități administrative și câteva principate semi-independente care se luptau între ele, dar și cu bizantinii, ungurii, sârbii, venețienii și genovezii. În aceste bătălii, ei s-au aliat adesea cu turcii otomani. Situații similare de lupte și certuri interne au existat și în Bizanț și Serbia. În

perioada dintre 1365-1370 otomanii au cucerit cele mai multe orașe și fortărețe bulgare din sudul munților Balcani. În 1393 turcii otomani au capturat Târnovo, capitala celui de al Doilea Imperiu Bulgar, după un asediu de trei luni. Odată cu căderea regatului Vidin care a urmat înfrângerii Cruciadei Creștine în bătălia de la Nicopolis în 1396, otomanii au cucerit și subjugat Bulgaria. Când o cruciadă polono-ungară sub comanda lui Vladislav III al Poloniei a pornit să elibereze Balcanii în 1444, turcii i-au înfrânt în bătălia de la Varna. În decurs de cinci secole stăpânirea otomană s-a remarcat prin violență și opresiune. Otomanii au decimat populația bulgară, care și-a pierdut majoritatea relicvelor culturale. Autoritățile turcești au distrus majoritatea fortărețelor medievale bulgare pentru a preveni rebeliunile. Orașele mari și zonele unde puterea otomană a predominat au rămas depopulate până în sec. XIX.

Noile autorități au distrus instituțiile bulgărești până la nivelul satelor și comunelor și au contopit biserica bulgară separată în Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol, deși mica arhiepiscopie bulgară de la Ohrid a reușit să supraviețuiască până în ianuarie 1767. Bulgarii au îndurat multe opresiuni din partea otomanilor; ei plăteau mai multe taxe decât musulmanii, nu aveau voie să poarte arme, culoarea hainelor lor nu trebuia să rivalizeze cu cele ale musulmanilor și nici turnurile bisericilor nu puteau fi mai înalte decât moscheele. Aceia care s-au convertit, Pomaks, și-au menținut limba bulgară, hainele și câteva obiceiuri compatibile cu Islamul.

După ce sistemul otoman și-a început declinul, în sec. XVII și la sfârșitul sec. XVIII, guvernul central a slăbit, ceea ce a permis unui număr de posesori otomani de domenii întinse să-și stabilească ascendența peste regiuni separate. În ultimele două decenii ale sec. XIX, Peninsula Balcanică s-a transformat într-o anarhie adevărată, o perioadă cunoscută ca kurdjalistvo - nume dat după grupurile armate ale turcilor sau kurzilor care jefuiau zona la acea vreme. În multe regiuni mii de țărani au fugit de la țară spre oraș și mult mai probabil în păduri și pe dealuri; unii au fugit peste Dunăre în Moldova, Valahia sau sudul Rusiei.

În urma Războiului Ruso-Turc, 1877-1878 (când soldații ruși împreună cu o forță expediționară românească și cu trupe voluntare bulgare au înfrânt armatele otomane) Tratatul de la San Stefano (3 martie 1878) a stabilit principatul bulgar autonom. Marile Puteri Vestice au respins imediat tratatul: ei au devenit conștienți că o țară mare slavă în Balcani putea servi interesele Rusiei. Acest fapt a dus la Tratatul de la Berlin (1878) care prevedea pentru principatul bulgar autonom Moesia și regiunea Sofiei. Alexandru, Prinț de Battenberg, a preluat poziția primului prinț al Bulgariei. Cea mai mare parte a Traciei a devenit parte a regiunii autonome a Rumeliei Estice, în vreme ce restul Traciei și toată Macedonia s-a reîntors la suveranitatea otomană.

După războiul Sârbo-Bulgar și unificarea cu Rumelia Estică în 1885, principatul bulgar s-a proclamat un regat pe deplin independent la 5 octombrie 1908, în timpul domniei lui Ferdinand I al Bulgariei.

Ferdinand I, prinț al familiei ducale de Saxa-Coburg-Gotha, a devenit prinț bulgar după ce Alexander von Battenberg a abdicat în 1886 după o lovitură de stat dată de ofițerii pro-ruși. Lupta de eliberare a bulgarilor la Adrianopole Vilayet și în Macedonia a continuat de-a lungul sfârșitului de secol XIX, culminând cu Răscoala Ilinden-Preobrazenie organizată de Organizația Macedoneană Revoluționară Internă în 1903.

De-a lungul timpului, peste Dunăre a existat o oarecare liberă trecere atât dinspre ținuturile pe care astăzi se află România cât și spre acestea, din cealaltă parte, a Bulgariei. Motivele au fost multiple dar, după primele informații se pare că bulgarii au trecut de cele mai multe ori Dunărea spre România din cauza opresiunilor la care erau supuși de otomani, sub a căror stăpânire au stat atata timp.

Profesorul universitar dr. Gheorghe Zbucnea, într-un articol intitulat „Creștinii din Peninsula Balcanică și Mihai Viteazul” spune că în veacurile XIV și XV a existat o colaborare în numele ortodoxiei între statele de o parte și de alta a Dunării, în războiul antiotoman. După dispariția statelor creștine balcanice, această colaborare s-a manifestat în forme noi. În primul rând putem menționa aici largul sprijin material acordat creștinilor de la sud de Dunăre, prin danii ale domnilor și boierilor români din Croația de astăzi până la Constantinopol, Muntele Athos, Peloponez și chiar Sinai și Ierusalim. În cele mai diverse forme, au fost sprijinite mișcările de eliberare de acolo.

Având în vedere situația relativ mai bună din punct de vedere material și religios, precum și autonomia internă a statelor românești, tot mai mulți creștini balcanici individual sau în grupuri, au venit și s-au stabilit la nord de Dunăre. Astfel de exemplu chiar în vremea lui Mihai Viteazul, s-au stabilit în Țara Românească circa 15.000 de albanezi și 16.000 de bulgari. O serie de elemente sud dunărene s-au integrat în societatea românească, inclusiv în instituțiile acesteia, mai ales în armată, diplomatie și ierarhie bisericească. După cum se știe unirea țărilor române, cea mai importantă faptă a lui Mihai Viteazul, a fost precedată de declanșarea războiului pentru libertate.

Imediat după marea sa răsccoală împotriva turcilor, Mihai a trecut Dunărea în spațiul bulgar, atacând cetățile de pe malul drept, de la Vidin la Silistra. Înainte chiar de declanșarea răsccolei antiotomane, în cel mai mare secret, se deplasase prin Banat la trupele de haiduci ale lui Deli Marcu, cu care ocazie s-a întâlnit și cu faimosul conducător al haiducilor, Baba Novac, trecut atunci de 70 de ani, care de decenii își condusesse trupele din Craina timoceană și până în muntele Romania din centrul Bosniei. Atunci au fost de altfel făcute și primele acorduri cu sârbii și cu bulgarii. În februarie-aprilie 1595, acțiunile lui Mihai la sud de Dunăre au trezit mari speranțe în rândurile creștinilor de acolo. Astfel au avut loc tentative de răscrole la Sofia și chiar la Niș, pregătiri făcându-se și în alte centre.

Creștinii 1-au chemat spre a veni în ajutor începând a-1 considera, așa cum arată literatura populară de mai târziu, „crai al Răsăritului”. Documentele consemnează că pe Mihai Viteazul „creștinii din Bulgaria și din alte părți de peste Dunăre îl așteaptă cu cerere mare și îl îndeamnă în fiecare zi, ba îi trimit și scrisori de blestem că zăbovește”. Este interesant că mai mult decât în folclorul românesc, unde este destul de puțin prezent, Mihai Viteazul constituie un subiect de o largă popularitate în folclorul balcanic, mai ales în cel bulgar. Marile fapte de arme, luptele sale dramatice și sângeroase împotriva turcilor constituie tema ce a inspirat folclorul balcanic.

Pentru creștinii de la sud de Dunăre, el era liberatorul în numele ortodoxiei, pentru turci era inamicul primejdios și redutabil. O probă a mării popularități a acestei figuri istorice este și faptul că amintirea lui Mihai Viteazul a pătruns peste tot în Peninsula Balcanică, în folclor, mai târziu și în creația cultă, de la Dunăre la Muntele Athos, de la Marea Neagră la Marea Adriatică.

O a doua trecere masivă a locuitorilor din Bulgaria către România a fost în perioada războiului ruso-turc care a început în primăvara anului 1877 și s-a desfășurat pe două fronturi: unul în Balcani și altul în Caucaz. Alături de armatele ruse a luptat armata română, la solicitarea expresă a Curții de la Sankt-Petersburg, dar și sârbi, muntenegreni și bulgari, organizați în trupe de voluntari pe teritoriul României. Principalele operațiuni

s-au desfășurat în Balcani. Dealtfel, utilizarea teritoriului românesc de către armata rusă avea un rol definitoriu în planurile făcute de Imperiul Țarist.¹¹

Ațiunea de susținere a dezideratelor naționale bulgare dura de mai multe decenii, cunoscute fiind acordarea de către cercurile conducătoare și populația românească de azil emigranților bulgari, permisiunea de a forma organizații precum Comitetul Central Revoluționar Bulgar de la București, oferirea de modele de dezvoltare culturală, amplificarea dezideratelor bulgărești prin presa românească pentru a fi cunoscute de către întreaga Europă etc. În final, România a luat poziție deschisă față de situația din Bulgaria protestând la 20 iulie 1873, pe lângă Marile Puteri europene față de starea în care se afla poporul bulgar.¹²

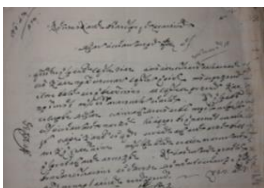
Ca rezultat al războiului, România, Serbia și Muntenegru, state suverane *de facto* de mai mult timp, și-au proclamat oficial independența față de Imperiul Otoman. După aproape cinci secole de dominație otomană (1396-1878), statul bulgar a fost reînființat cu numele de Principatul Bulgariei, între Dunăre și Munții Balcani (cu excepția Dobrogei de Nord dată României) și cu regiunea Sofiei, care a devenit noua capitală.

III. Bulgarii pe teritoriul județului Olt

Cele mai vechi documente aflate la Arhivele Naționale ale României, filiala Olt, în care se face vorbire despre cetățeni bulgari, datează din anul 1831 și fac referire chiar la participarea acestora la războiul ruso-turc. Acestea sunt scrise în chirilică iar în fondul în care acestea se află (Fondul Prefectura Romanați) nu există nici o traducere a acestor documente.

Un alt document (Ds. 26/1832. Fond Prefectura Romanați) face referire la prezenta bulgarilor în județul Olt. Din păcate și acesta este scris în chirilică și nu are o traducere.

O serie întreagă de documente aflate în arhive demonstrează faptul că românii și bulgarii au avut, de-a lungul istoriei ultimelor trei secole, legături solide, pornind de la legăturile economice și terminând cu întemeierea de familii mixte româno-bulgare.¹³

Neda Constantin, un locuitor al comunei Coteana este de origine bulgară. Are 81 de ani și ne-a mărturisit, din auzite de la bunicii săi, că nu numai bulgarii erau prizonieri de către otomani, ci și românii. Astfel, inițial, satul Coteana s-ar fi numit Seliște și s-ar fi aflat undeva pe malul Oltului, în calea otomanilor care le luau copiii și făceau prăpăd astfel că au fost obligați să se mute. După ce au omorât niște turci veniți să jefuiască și să la fure copiii, de frică, au fugit și s-au adăpostit într-o altă locație: „... pe maidanul acela de la Belungu încoace, la deal, a fost pădure, până la Greci încoace, tot terenul

¹¹ Dr. I. F. Gheorghiev în „Pagina electronică a Uniunii Etnicilor Români din Bulgaria - AVE“

¹² Dr. I. F. Gheorghiev în „Pagina electronică a Uniunii Etnicilor Români din Bulgaria - AVE“

¹³ Ds. 26/1832; Ds. 78/1833; Ds. 63/1834; Ds. 132/1835; Ds. 23/1887; Ds. 39/1889; Ds. 47/1890; Ds. 91/1935; Ds. 36/1898; Ds. 67/1900; Ds. 5/1909; Ds. 49/1909; Ds. 91/1915; Ds. 48/1919; Ds. 27/1929; Ds. 10/1925; Ds. 33/1925; Ds. 21/1926; Ds. 3/1927; Ds. 4/1933; Ds. 146/1935; Ds. 16/1935; Ds. 166/1937; Ds. 214/1941; Ds. 189/1941.

acesta al nostru a fost pădure și au venit ei de acolo și au coborât în vale aici, unde e cișmeaua. Au găsit gropan și aici s-au aciolat, în mijlocul pădurii. Și bulgar, și român, și toți au fugit de acolo. Și acolo erau amestecați.”

POPULAȚIA PE Recensământul populației									
N A T I O N A L I T A T E A									
Sex	Tot	Bulgar	Greci	Oldi	Polonezi	Armâni	Alte naționalități	Nato- raliți	
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
M E D I I									
1948	12 040	12 040	11 821	11 166	7 627	6 441	13 357	4 185	
1956	12 040	12 040	11 821	11 166	7 627	6 441	13 357	4 185	
1962	12 040	12 040	11 821	11 166	7 627	6 441	13 357	4 185	
1968	12 040	12 040	11 821	11 166	7 627	6 441	13 357	4 185	
1974	12 040	12 040	11 821	11 166	7 627	6 441	13 357	4 185	
1979	12 040	12 040	11 821	11 166	7 627	6 441	13 357	4 185	
1984	12 040	12 040	11 821	11 166	7 627	6 441	13 357	4 185	
1989	12 040	12 040	11 821	11 166	7 627	6 441	13 357	4 185	
1994	12 040	12 040	11 821	11 166	7 627	6 441	13 357	4 185	
1999	12 040	12 040	11 821	11 166	7 627	6 441	13 357	4 185	
2004	12 040	12 040	11 821	11 166	7 627	6 441	13 357	4 185	
2009	12 040	12 040	11 821	11 166	7 627	6 441	13 357	4 185	
2014	12 040	12 040	11 821	11 166	7 627	6 441	13 357	4 185	
2019	12 040	12 040	11 821	11 166	7 627	6 441	13 357	4 185	

Pe teritoriul județului Olt actual, care cuprinde și fostul județ Romanați, există 5 mari localități pe teritoriul cărora s-au așezat, începând - după cum s-a văzut din acest material - cu cei 16.000 de bulgari aduși peste Dunăre pentru a-i scăpa de oprimarea la care erau supuși de către otomani. Acestea sunt Cezieni (satul Corlătești); Vlădila (a treia parte din comună); Brebeni (aprox. 50% din localitate); Coteana (aprox. 40%) și Stoenesti.

Din păcate, în timp, în special în perioada colectivizării, bulgarii și-au pierdut naționalitatea fie nedeclarând-o fie nu a mai fost trecută în documente de către cei care realizau situațiile statistice ale vremii. Astfel, în Recensământul General al Populației României din anul 1930, la nivelul întregii țări existau 366.384 bulgari pentru ca douăzeci și șase de ani mai târziu, la Recensământul General al Populației României din anul 1956 să mai apară doar 12.040 bulgari. Era, după cum aminteam mai sus, în plin proces de colectivizare forțată a României. În România, Partidul Comunist Român a desfășurat în perioada 1949-1962 procesul de colectivizare, ce a constat în confiscarea aproape a tuturor proprietăților agricole private din țară și comasarea lor în ferme agricole administrate de stat. În România, colectivizarea a fost similară cu cea efectuată în URSS, prin aceea că a înglobat terenurile agricole ce puteau fi adunate într-o fermă colectivă. Început întâi greoi și haotic, procesul de colectivizare a stagnat între 1953 și 1956, fiind apoi reluat cu agresivitate și dus la final în 1962. Numeroși țărani, atât săraci, cât și mai înstăriți, s-au opus acestei acțiuni, iar guvernul comunist a recurs uneori și la represii violente, ucideri, deportări, încarcerări și confiscări ale întregii averi a celor implicați.

Moțoi Maria, din Coteana, este singura bulgăroaică ce a mai rămas din neamul ei, la Coteana. Ea ne-a spus că la Coteana au fost mulți bulgari, aproape jumătate din sat erau bulgari: „Șocăieștii, Văduleștii, Pătuleștii mai puțin, Ciofligul sârbesc și Ciofligul românesc, Stoieneștii. Eu aveam 6 ani când ne-am mutat aici și verișorii lui tata treceau la Slatina, veneau cu căruțele cu boi de la Stoienești. Unul era Ignat și pe ceilalți nu-i mai țin minte că erau 4 frați, veneau, trăgeau căruțele aicea, dormeau aici, și la 2 noaptea, că așa se sculau bătrânii noștri, plecau la Slatina, cu căruțele. Plecau cu produse de-astea, de grădinărit, să le vândă și să facă cumpărături de la Slatina că la Drăgănești nu era târg, și la Caracal era mai greu, că era peste Olt. Când a venit colectivizarea, pe noi au vrut să ne bage la chiaburi, că aveam mai mult de douăzeci de pogoane de pământ,

aveam patru boi, aveam treierătoare. Le-am dat de bună voie ca să nu ne bage la pușcărie.”

Maria Moțoi spune că femeile bulgăroaice îi purtau pe bărbații lor foarte curați, cămășile lor lungi, albe, ca și pantalonii tot albi, pe cap cu pălăria de paie erau apreciați pentru ținuta lor dar și pentru hărnicie.

Tot
în Coteana am
găsit pe
urmașul unei
alte familii de
bulgari,

Cristian Iotu. Acesta a fost de acord să ne pună la dispoziție, pentru fotografiere, o serie de fotografii cu părinții și bunicii lui, câteva elemente de costum popular din lada de zestre a bunicii sale și două bijuterii despre care spune că au aparținut tot acesteia.

Nicolae Iotu, bunicul de origine bulgară al domnului Cristian Iotu, a fost în garda regelui Mihai I. Nu este primul document care atestă că bulgarii s-au integrat și că au luptat alături de românii care i-au adoptat ca și cum ar fi fost de același neam. Faptul că bulgarii au refuzat vreme de peste un secol să se căsătorească cu români (românce) nu a reprezentat încercarea de a-și păstra nealterat neamul, de a-și păstra tradițiile și obiceiurile, fie ele chiar culinare.

Timpu lnsă și-a spus cuvântul și, odată cu trecerea anilor, bulgarii s-au căsătorit cu românce și românii cu bulgăroaice, dând naștere astfel familiilor mixte care dăinuiesc și astăzi nu numai în cele cinci localități mai importante ca pondere a numărului de familii bulgare sau mixte ci și în foarte multe alte localități ale județului olt care au cel puțin una sau două de astfel de familii. În Coteana, cu privire la studiarea populației pe etnii trebuie să remarcăm că, dacă în anul 1895, conform Dicționarului geografic al județului Olt, existau 1715 români, 2081 bulgari, 179 țigani, 8 greci și 7 unguri, astăzi, toți sunt declarați români și sunt familii tinere care nici nu știu că provin din părinți sau bunici de etnie bulgară.

IV. Țesăturile și cusăturile din zona de sud a județului Olt, modalități de realizare la români și la bulgari. Diferențe și asemănări.

Confecționarea costumelor era o îndeletnicire atât a femeilor cât și a bărbaților. Bărbații erau cu cultivarea inului, a cânepii și a bumbacului. Mai era și borangicul, firul care se trăgea din gogoșa viermelui de mătase. Pentru țesături se folosea și părul de la capră și lâna de la oaie.¹⁴ De la cultivarea bumbacului, a inului sau a cânepii și până la a purta un costum popular realizat din aceste materiale, era un

¹⁴ Sătenii spun că oaia e bună și vie și moartă. De la se se folosește și lâna, și pielea, și tot.

proces tehnologic foarte complicat. Totul se făcea exclusiv în gospodăria țărănească: semănatul, săpatul, culesul. Floarea de bumbac, după ce se culegea, se alegea, se curăța, se spăla, se scărmana cu mâna ca să cadă din el impuritățile rămase din plantă și după ce se scărmana, se dădea printr-un pieptene, se pune în fuior, fuiorul se torcea cu fusul. La bulgari se torcea numai din furcă, pe fus. Româncele mai torceau și din mână, fără furcă.¹⁵

Furcile erau fie simple fie ornamentate. Bulgarii se pare că aveau - față de români - această aplecare spre ornamentare. S-au găsit la bulgarii din sat, ciomage ciobănești vechi, sculptate cu motive florale sau geometrice, unele asemănătoare cu motivele descoperite pe vasele ceramice din zona Vădastra, motive care se vor regăsi și pe cusăturile din zonă, fie pe partea românească fie pe partea bulgărească.

După tors începea urzitul, care sed făcea, de obicei pe gard. Se trecea apoi la războiul de țesut, unde se făcea pânza. De la toate plantele, sau din părul de la animale, se făcea mai întâi firul mai subțire, cel care trecea primul de la pieptănat, cu care se făceau obiectele mai fine, cum este marama, iile, prosoapele. Firele mai groase, cu ceva nodulețe, sau mai încălcite se foloseau pentru țeserea materialului pentru pantaloni, pentru fuste, zăvelci, vâlnice, cum era înainte.

Firul de borangic, care se trage din gogoșa viermilor de mătase se țesea și ea tot în război, manual. În satul de bulgari, la Corlătești, nu s-a folosit războiul vertical, ci numai cel orizontal. La Cezieni, în satul de români s-a folosit războiul orizontal, cu spata. Pentru pânză spetele erau mai dese și mai micuțe, iar spetele care erau mai mari și cu dinții mai rari, se foloseau pentru țesăturile mai groase. Maramele se făceau din borangic. Se mai puneau câte o florică din bumbac ici- colo, ca să iasă în evidență grosimea bumbacului.

Bumbacul nu ajungea la finețea borangicului. Bătrânele spun că indiferent cum ar fi fost tors la furcă inul, bumbacul, cânepa, nu ieșeau ca borangicul. Avea, raportat și la lungimea firului care se trăgea după fus, o rezistență mai mare firul de borangic. Pânza de bumbac, dacă nu este tratată chimic, se rupe.

În război se țeseau pânza, păturile, preșurile, scoarțele, cerga care se pune în căruță și pe care se așezau grânele, vara. Cerga aceea se făcea din cânepă. Așa folosită la cusut era din bumbac, fir de in sau de cânepă, mai subțire. Firele din pânză se foloseau la cusătură. Colorarea se făcea natural. Cu urzică, cu foi de ceapă, de nuc, coajă de nucă, cu rădăcini de ștevie, cu albăstrele, cu gălbenele.

Femeile nu aveau o cantitate anume, nu aveau cântar. Puneau cu pumnul, după ochi și după cantitatea de apă. În ce privește partea de încălțăminte, aceasta se făcea din piele de porc sau de vită. Argăseau pieile, fiecare în gospodăria lui, cum se pricepea. Uneori apelau la câte cineva care era mai priceput și care lucra pentru mai mulți. Purtau ciorapi făcuți din lână toarsă.

Bulgarii făceau ciorapii lungi, purtați până la genunchi, numai că, față de români, puneau modele pe ei: șerpișori. Se lucrau în 5 andrele, dar cu modele.

¹⁵ Informație culeasă de la Alexandrina Olguța Filip, din satul Corlătești, un sat de bulgari din comuna Cezieni.

La români nu se făceau modele. Fustele se purtau deasupra gleznei, cămășile sub genunchi. Cămășile erau cu două, trei degete mai lungi decât fustele, să se vadă cusătura la cămașă. Cămașa era cu poale.

Ciupagul este partea de sus a cămășii care este cusută, iar poala de la cămașă era partea de jos. Ciupagul era prins. Cămășile erau mai scurte, iar poala se făcea mai strânsă, ca un fel de betelie și se făcea ciupagul mai larg pentru ca acolo femeia să își poată pune ceva, batista cu bani, bomboane pentru copii. Ciupagul este ia de astăzi, fără poale.

Bulgarii foloseau ca motive formele geometrice, în general, dar și florale, însă nu așa complicate ca ale românilor. Motivele zoomorfe bulgarii nici pe covoare nu le aveau. Și pentru că am adus vorba de covoare, trebuie spus că chilimul se țese. El este un covor care are o țesătură în chilim, așa se zice. La bulgari s-au purtat foarte mult romburile, spirala, toate lucrate în chilim cu mai multe culori, dar nu cu multe fire pe ele, ca la români. Au mers pe figuri geometrice pentru că au fost mai simple.

Pe cealaltă parte, românii erau mai mult mici meseriași: dulgheri, zidari. Bulgarii nu erau meșteșugari, ei erau fie grădinari, fie se ocupau cu animalele, în general capre sau oi.

Lâna pe care o luau de pe oi era spălată și opărită dar nu înainte de a se aduna de prin ea toți măcăcinii pe care animalul îi aduna prin lână. Prin opărire se scăpa de seul din ea, după care, după două trei zile lâna era dusă la cișmele, unde se limezea până rămânea albă.

De acolo era dusă la bătut, la scărmănat, la dărac. Era pieptănată, cu un pieptene special pentru cânepă și pentru lână. Pieptenele pentru cânepă sau pentru lână avea acele mai groase, făcute din fier, ascuțite, și prinse într-o tăbliță de scândură. Pieptenele de bumbac era mai fin.

Cânepa se melița, adică se spărgea. Lâna se făcea apoi fuior, se pune în furcă și se torcea, realizându-se astfel firul din care se făceau Ciorapi, pantaloni lucrați, ori țesuți, ilice (un fel de flanele) cu mâneci sau fără mâneci, veste. Ilicul se împletea cu modele, peste tot.

Modelele de bărbat erau mai dure și cele de femei mai finuțe, mai altfel împletite la mână.

Constanța Filip este una dintre urmașele bulgarilor stabiliți în comuna Cezieni, în satul numit „Sârbi”. Nimeni nu știe de ce li s-a spus așa, ei fiind bulgari la origine. Ea spune că, din câte își amintește din spusele bunicilor ei, bulgarii s-ar fi stabilit aici undeva, spre finele secolului al XIX-lea. Le plăcea agricultura, grădinăritul, și s-au așezat pe marginea lacului, pe marginea Tesluiului. „Au venit de dincolo de Dunăre. Era Dunărea înghețată bocnă, de puteai să treci cu piciorul peste ea. Așa au trecut. Au trecut în partea astălaltă la noi și s-au așezat aproape de ape.

Ei căutau peste tot unde este apă. Le plăcea grădinăritul. Și acum, bătrână cum sunt, mor să vad cum se duce apa pe vadurile pe care le fac. Ei, ocupându-se mai mult cu grădinăritul, cu agricultura, au urmărit să se așeze pe marginea râurilor curgătoare, să aibă apă în permanență, că bălțile ziceau că seacă, dar izvorul nu seacă niciodată, curge.

Bulgarii și-au făcut satul lor, nu se căsătoreau cu românce, cel puțin nu din zona noastră. Erau mai multe localități în care trăiau bulgari și își căutau femeii sau bărbați prin ăle sate.“

Toți cei de care își amintește au fost bulgari, și tata și mama, și socrii săi. Au fost prima generație care s-au căsătorit cu bulgari din alte localități, din Brebeni sau Coteana.

Olguța Alexandrina Filip, o iscusită cusătoare de costume populare specifice zonei Romanați mărturisește:

„Să știți că ce am observat la ei, aici în sat, am găsit obiectele astea mai mult romanațene. Cezienii, românii noștri, începuseră să aibă influențe din alte zone, dar ei și-au păstrat tradiția pe care și-au găsit-o aici, în costume și plus de asta cu legumicultura, nu cultură mare, grădinăritul și pomicultura.

Ei aveau pomi și când au fost bulgarii aici, sârbi, cum zic ei, au avut primii vie pusă în pământ, când ei au venit cu câteva vițe și pe urmă au început să se răspândească. Înainte nu oricine avea vie, ca acum, să fie bătură peste tot. Treceau Dunărea când îngheța partea asta și își vizitau familiile.

Părinții buncii mele după mamă erau tot bulgari, bunica mea după mamă s-a căsătorit cu un cezian și eu sunt o verigă, am și eu un pic de bulgăroaică. Bulgarii și-au păstrat tradiția, portul și limba. Socrul meu cunoștea foarte bine limba gramatical.

Și costumul și l-au păstrat mai bine decât romanațenii. De ce semăna atât de bine costumul lor? Foloseau pânglicuțele astea ce și le pun ei acum, am impresia că este cu lada de zestre. Când m-am angajat eu în cultură, nu aveam mai nimic și de aici am adunat eu obiecte de artă.

O ladă de zestre nu am putut să iau de la o bătrână decât când a murit. I-am zis fiică-si: că dacă nu-mi dă lada babii, că baba avea niște cămăși pe care nu știa să le mai încheie și i le-am încheiat eu, dar cu condiția să-mi dea lada de zestre a babii.

Și mi-a dat lada de zestre a babii și baba are pe lada de zestre pictură, niște fete în dans, costume specifice lor, crețe, dar tot pe roșu și cu albastru în ele.

Tot la o bulgăroaică am găsit vâlnicul acela care este cel mai vechi, s-au făcut vâlnicele de romanați, cu două părți, nu dintr-una, le-am găsit aici, la ei. Și mâncarea, numele de la mâncare, era altfel, nu făcea ca mama, făceau altceva, ceva deosebit care mi-a plăcut.“

V. Costumul tradițional din Bulgaria

Costumele tradiționale din Bulgaria sunt o extraordinară moștenire a acestei țări. Ele provin de pe întreg teritoriul istoric și etnic al bulgarilor. Portul popular bulgar din Bulgaria îl reprezintă hainele care au fost purtate în satele bulgărești până la începutul secolului al XX-lea.

Aceste articole de îmbrăcăminte au fost realizate manual, din materiale care au fost produse la nivel local: in, cânepă, lână, mătase și bumbac.

Structura de bază a hainelor purtate de bărbați și femei, pentru zilele de lucru și de sărbători au rămas aceleași pentru mai multe sute de ani, până ce moda urbană a influențat portul iar hainele produse de fabrică au devenit disponibile. Articolele de îmbrăcăminte de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Aceasta este perioada în care s-au făcut costumele cele mai elaborate.

Costumul popular a început să se schimbe în Bulgaria, în timpul perioadei de renaștere națională, în secolul al XIX-lea. Cele mai rapide și mai diverse schimbări au avut loc în oraș. În zonele mai îndepărtate, unde viața a rămas relativ neschimbată, iar agricultura și creșterea vitelor rămânând principalul mijloc de supraviețuire, hainele purtate au rămas relativ neschimbate până la depopularea rurală la mijlocul secolului al XX-lea.

Cineva care vine în Bulgaria la un festival de folclor poate fi copleșit de varietatea și numărul de costume diferite, care se găsesc într-o țară relativ mică. Totuși, există anumite reguli care pot ajuta la identificarea regiunii de origine a anumitor costume, cu toate că unele dintre acestea pot sfida toate aceste reguli. Este important să se recunoască diferența dintre costumele vechi de sute de ani, specifice unor sate, și costumele moderne folosite de ansamblurile folclorice.

Costume de grup sunt interpretări ale costumului unei regiuni și nu a unui anumit sat. Ele sunt de obicei realizate din țesături colorate și mai strălucitoare, uneori chiar și din țesături sintetice. Aceste costume sunt produse în masă, folosind mașini de cusut într-un atelier și nu sunt realizate manual, cusute și brodate de oameni în casele lor. Broderia detaliată este, de asemenea, de multe ori înlocuită cu una mai simplă.

VI. Costumul tradițional din Olt (zona Romanați)

Și costumul tradițional al zonei județului Olt, care include și zona fostului Romanați, are o anume diversitate, poate nu atât de mare precum cea din Bulgaria. Și aici există zone clar delimitate prin costum: zona de nord, cu un anume specific și zona de sud, zonă de câmpie, cu un alt specific, mai exuberant, mai viu colorat, mai bogat în modele florale.

În ce privește cămașa tradițională, întâlnim în spațiul oltenesc două tipuri de cămașă: cea dreaptă și cea încrețită la gât. Vom insista asupra celei din urmă categorii întrucât, în această zonă, atinge cele mai

înalte culmi ale tehnicilor de realizare.

Denumirea sa provine din încrețirea stărilor (partea din față și din spate), dar și din încrețirea părții superioare a mânecii. Compozițiile decorative realizate cu fire de beteală, cu fluturi metalici sau cu mărgelile policrome, sunt dispuse pe guler, pe piepți, spate, poale, mâneci - acestea din urmă prezintă altă, încreț, rânduri sau cusături compacte, omogene, repartizate pe toată suprafața, fără spațiu liber, în care predomină motivele geometrice. Bucățile de pânză sunt legate printr-un creț - ultimele pentru spațiul de sub guler și pentru bențita mânecii.

În spațiul oltenesc, acoperitoarele de poală se găsesc sub două forme: cele care acoperă parțial și cele care acoperă total. Catrințele fac parte din prima categorie, ele fiind purtate pereche (una în față, alta în spate), având sau nu dimensiuni egale. Un aspect deosebit îl întâlnim în ceea ce privește registrul ornamental de pe suprafața acestora, dispus, de obicei, fie vertical, fie orizontal. În zilele de sărbătoare era la mare căutare costumul cu vâlnic, care apare ca o fotă încrețită în talie. Acesta acoperă poalele în totalitate și se purtau pentru prima dată la nuntă.

Cămașa bărbătească era, de obicei, o cămașă dreaptă, cu dimensiuni mai mici în partea de câmpie (până la glezne). Era realizată din bumbac și borangic, ambele țesute în casă. Pantalonii erau și ei diferiți: cei de vară erau confecționați din cânepă, in, bumbac, iar cei de iarnă din lână în 4 ițe, cunoscută sub denumirea de dimie (sau aba, postav).

Există și elemente comune în portul femeiesc și în cel bărbătesc: pieptarele și cojoacele sunt în bună măsură prezente atât în garderoba femeiască, cât și în cea bărbătească, diferențele constând îndeosebi în elementele de decor, mai abundente în cazul femeilor.

„Cojocăritul din Romanați (Olt) este renumit până dincolo de granițele spațiului oltenesc, aceste piese fiind cele mai izbutite creații de gen, ca urmare a tehnicilor de execuție a ornamentelor, a croiului, a cromaticii, a alternanței spațiilor libere cu cele decorate. Cele feminine aveau o lungime care varia în funcție de anotimp, cu decorații policrome, găitane și împletituri de piele.“

Ca încălțămintă se foloseau opincile, care erau produse din piele de vită sau de porc agăsită, iar obielele erau din dimie. În zilele de sărbătoare, femeile obișnuiau să decoreze călțunii, care înveleau pulpele până peste genunchi.

În ceea ce privește costumul popular oltenesc putem deosebi o variație cu dispunere nord-sud. Astfel, cei din zona de câmpie au suferit influențe balcanice mai puternice, care se regăsesc în motivele fitomorfe și zoomorfe, în firul de aur utilizat cu generozitate; în zona de nord predomină motivele geometrice, tradiționale.

Per ansamblu, se degajă o anumită notă de sobrietate, arhaism care caracterizează portul din partea nordică, spre deosebire de cel din zona de câmpie, care prezenta o bogăție de forme decorative. Din păcate, costumele populare tradiționale mai pot fi admirate pe ici pe colo în lăzile de zestre, în colecțiile etnografice, în muzee și, uneori, la festivaluri etnofolclorice. Secolul XX a adus cu el alte costume, alte porturi, adaptate unui nou stil de viață, cel urbanizat. Și, pentru că și satele au adoptat modelul urban, și acolo portul popular a dispărut.

Singurele elemente comune nordului Bulgariei și sudului României rămân obiceiurile care, uneori se confundă sau, istoricește vorbind, nu li se mai cunoaște originea, românii din sudul Romaniului adoptând obiceiuri din Bulgaria pe care, din fericire le-au păstrat și perpetuat în așa fel încât astăzi încă ne putem bucura de ele.

UNIUNEA EUROPEANĂ
FONDUL EUROPEAN PENTRU
DEZVOLTARE REGIONALĂ
INVESTIM ÎN VIITORUL TĂU!

GUVERNUL ROMÂNIEI

**DUNĂRE TE POT AUZI,
NU TE VOI UITA, TE POT VEDEA,
ÎMI VOI AMINTI DE TINE,
MI TE POT IMAGINA ȘI TE POT ÎNȚELEGE**

Proiectul “Dunăre te pot auzi, nu te voi uita, te pot vedea, îmi voi aminti de tine, mi te pot imagina și te pot înțelege” este cofinanțat de Uniunea Europeană prin Fondul European pentru Dezvoltare Regională în cadrul Programului Interreg V-A România-Bulgaria

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene.

EUROPEAN UNION

EUROPEAN REGIONAL DEVELOPMENT FUND

INVESTING IN YOUR FUTURE!

GOVERNMENT OF ROMANIA

GOVERNMENT OF BULGARIA

**PROJECT “DANUBE - I CAN HEAR YOU
AND I WILL NOT FORGET YOU,
I CAN SEE YOU AND I WILL REMEMBER YOU,
I CAN RECREATE YOU AND I CAN UNDERSTAND YOU”**

Project “Danube - I can hear you and I will not forget you, I can see you and I will remember you, I can recreate you and I can understand you ” is cofinanted by the European Union through European Regional Development Fund under the Interreg V-A Romania-Bulgaria Programme

**Material edited by Chamber of Commerce and Industry Vratsa.
The content of this material does not necessarily represent the official
position of the European Union.**